

Soome lastekaitsest

Nõukogude riigi mahajäämus on kõige lootusetum sotsiaalhoolduses. Ülemaailmse kommunismi üle targutades vaatamise põlgusega ajutistele ja tühistele kasvuraskustele. Laste suremus, madal keskmine eluiga, harimatus, nälg ja kuritegevus — kõik need sotsialistliku inimfaktori hädad olid salastatud ja süvenesid kiiresti.

Saamaks efektiivset sotsiaalhooldust tänasest tasemest arenenud riikides, vaatleme lähemalt selle üht osa — lasteabi korraldust Soomes. Tasub silmas pidades, et Soome ei ole siin kaugeltki Lääne liidrite hulgas.

EMADUSABI on vastasündinu ja sünnitaja toetuseks. Seda võib saada kas imikutarvete pakina või rahasummana, mis alates 1986. a märtsist on 550 marka (ligi 80 rubla). Toetust antakse igale lapsele, st kaksikute puhul on riigi abi topeltsummas.

LAPSELISA makstakse kord kvartalis Soomes elavatele alla kuueaastastele lastele. Lapselisa hakkab jooksmata lapse sünnijärgse kvartali algusest ja tuleb selle kvartali lõpuni, mille sees (nüüd juba) nooruk saab kuueaastastaseks. Summa suurus on aastas (markades/rublades): esimese lapse puhul — 2088/300; teise — 2420/350; kolmanda — 2928/420; neljanda — 3808/545; viienda ja järgmiste laste puhul — 4592/655 marka/ rubla. Täienduseks olgu öeldud, mida teadlik lugeja niigi teab ega lase end segadusse viia rubla ametlikust vahetuskursist: 2100 margaga võite Soomes osta vähekelunud sõiduauto, Eestis aga 300 rublaga vähekanud tossud.

Lapselisele lisaks maksab riik kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni veel 1200 marka (170 rubla) aastas. Oktoobrist 1986 kasvas lapselisa summa 4 protsendi, vanusemäär tõusis seitsmeteistkümnenda eluaastani.

ELATUSTUGI. Lapse ülalpidamise eest vastutavad vanemad. Lapsevanem, kelle juures laps püsivalt ei ela (või kes muul moel lapse ülalpidamise eest ei hoolitse), peab maksma alimente (soome keeles elatusapu). Alimentide suurus muutub vastavalt elukallidusele, järje-

kordne kasv fikseeritakse aasta algul, mil lapsevanem peab alimendipaberid sotsiaalametisse viima.

Elatustoe suurus oli 1986. aastal 404 marka (57 rubla) kuus lapsele, kelle hooldaja on üksik; 338 marka (50 rubla) kuus lapsele, kelle hooldaja on abielus või vabaabielus mitte lapse isa või emaga.

Kui üks lapsevanemaist hoiab lapse ülalpidamisest kõrvale, siis võidakse tarvilik raha tema palgast kinni pidada — otsuse teeb sotsiaalkomisjon.

LASTE PÄEVAHOIDU võivad saada koolieelikud ja vajaduse korral ka vanemad lapsed. Praegu ei ole päevakodusid veel kõigis paikkondades piisavalt ja seepärast arvestatakse laste vastuvõtul esmajärjekorras neid kodusid, kus vanemad käivad pidevalt väljaspool kodu tööl, õpivad, on haiged või on peres muid lapse hoidmist takistavaid põhjusi.

Päevahoidu arendatakse kolmes vormis: päevakodu, perepäevahoid ja mängimine. Päevakodus antakse alla kuueaastastele ka algõpetust. Laps võib olla päevakodus kogu päeva, kui vanemad käivad tööl, või osa päevast (4—5 tundi).

Perepäevahoidu korraldatakse enamasti hoidja kodus.

Nimetatute kõrval on levinud mänguringid, mängupargid, laste mängud mängu- ja käsitööasjade laenutuspunktid — kestusega kuni 4 tundi päevas.

Tasu päevahoiu eest sõltub vanemate maksuvõimest, vaesemad võivad selle tasuta saada.

LASTE KODUSHOIUTOETUST võivad saada pered, kus vanemate teenistus on lõppenud pärast 1984. aastat ja last ei peeta samal ajal päevahoius. Kodushoiutoetust kuulub maksustatavate tulude hulka.

Kodushoiutoetus koosneb kolmest komponendist — põhiosast, õe- ja vennatoetusest ning sissetulekust sõltuvalt lisatoetusest. Põhiosa summa on alates juulist 1986 1091 marka ehk 160 rubla kuus, kui peres on vähemalt 3 koolieelikut (üks kuni kolmeaastane) või kui

— peres on vähemalt kaks koolieelikut, kellest üks on kuni kaheaastane ning kui

— peres on alla aasta ja kolme kuu vanune laps.

ÕE- ja VENNATOETUST makstakse 218 marka (31 rubla), kui peres on lisaks põhiosa saamiseks vajalike tingimuste veel üks kuni kolmeaastane laps.

LISATOETUSE — kuni 873 marka (125 rubla) saab pere, kui

— põhiosa saavat last hoitakse põhiliselt kodus ja hoidjaks on üks vanematest;

— perekonna puhastulu on alla 3760 marga (530 rubla) kuus. Maksimaalset lisatoetust saavad need pered, kelle tulud jäävad alla 2142 marga (70 rubla) kuus.

KASVATUS- JA PEREKONNANÕU-ANDLAST saab näpunäiteid, abi ja asjatundja soovitusi inimsuhetes, pereelus ja lastekasvatuses. Nõu antakse ja vastuvõtuga saab kinni panna ka telefonitsi. Kasvatus- ja perenõuandlad on tasuta ja diskreetsed, tegutsevad käsi-käes laste päevahoiu, sotsiaalmeti, kooli ja tervishoiusüsteemiga. Vanematel on võimalik tarvilikku suunamist saada ka päevakodude ja sotsiaalmeti töötajatelt.

LAPSE HOOLDUST JA KOKKUSAA-MISÕIGUST käsitlev seadus jõustus 1984. aastal. See sätestas vanemate õiguse omavahel kokku leppida lapse hooldamise, elukoha ja kokkusaamise korra üle.

Hooldamises, elupaigas ja kokkusaamisõiguses võib kokku leppida mitmes variandis:

— lapse hooldamine usaldatakse mõlemale vanemale üheskoos;

— lapse hooldamine usaldatakse ainult ühele vanemale;

— laps elab ühe vanema juures, kui vanemad elavad lahus;

— vanemad lepivad kokku korra üle, kuidas ühe vanema juures elav laps saab ühendust pidada ja kohtuda teise vanemaga.

Kokkuleppe kinnitab lapse kodukoha sotsiaalkomisjon tingimusel, et see vastab lapse huvidele. Kinnitatud kokkulepe on samades õigustes kohtuistungis otsusega.

LASTEKAITSE. Lastega pered võivad majandusraskuste, kasvatusprobleemide, perekonfliktide ja korterimurede lahendamisel saada sotsiaalmeti spetsialistidelt suunavat nõu ja toetust, näiteks koduabiliste jms teenuste korraldamisel,

majanduslikku toetust lapse koolitamise, spordi või muude harrastuste kulude katmisel, noorukile töökoha ja korteri hankimisel jm.

Juhul kui perekonna majanduslik olukord on eriti raske, võidakse laps vanemate nõusolekul anda hooldusele kas omaette peresse või lastekaitseasutusse (lastekodu, vastuvõtukodu, koolikodu). Sotsiaalameti nõu ja toetus on tasuta ja kättesaadav kõigile. Koduteenuste, päevahoiu ja asendushoolduse eest võetakse tasu sõltuvalt pere maksuvõimest.

Lastekaitseseadus kohustab kodanikke ja ametiisikuid teatama sotsiaalametnikele märgatud vägivallast või muust hoolimatusest lapse kallal. Seadus kohustab kohalikke haldusasutusi parandama laste ja noorte kasvutingimusi.

KODUTEENUSEID antakse langenud töövõime, raskete perekondlike olude, eluväsimuse, haiguse, sünnituse, vigastuse või muul puhul. Neid teenuseid saavad kõik, sõltumata vanusest või elamistingimustest: lastega pered, vanurid, pikemat aega haiged, invaliidid. Eesmärgiks on abi ja tugi ajutiste eluraskuste ületamisel ning perekriiside ennetamine.

Perekond võib saada koduhoidja, kui — laps jääb haigeks ja vanemad või teised pereliikmed ei saa (näiteks töö tõttu) haiget last põetada;

— last hoidev pereliige haigestub või on üleväsinud;

— peres oodatakse last või laps on alles sündinud;

— peres on invaliidistunud laps;

— perel on sotsiaalmuresid, mille lahendamiseks või vähendamiseks vajatakse lastekaitse teenuseid.

Koduteenuste hulka kuulub laste hoidmine ja kasvatamine, elamu ja selle ümbruse koristamine, toidutegemine ja rõivaste korrastamine, abi pesemisel, vannitamisel, aga samuti abi sotsiaalsel suhtlemisel ning muud tarvilikud abi- ja hooldustööd.

Koduhoidja ja koduabiliste teenuste eest tasutakse vastavalt maksuvõimele, väikese sissetulekuga peredelt tasu ei võeta. Tasu alandamist või sellest vabastamist võib taotleda kohalikult sotsiaalkomisjonilt.

KUNI KOLMEAASTASTE LASTE VANEMATE VABASTAMINE TÖÖLT. Väikelaste vanematel on teatud tingimustel õigus jääda koju last hoidma, ilma et töösuhe katkeks. (Selle aja eest ei ole tööandja kohustatud palka maksuma.) Sünnitusjärgse palgalise lapsehoolduspuhkuse lõppedes algava hoiuvabastamise õigus on kõigil kuni kolmeaastaste laste vanematel sõltumata laste arvust. Hoiuvabastust võivad saada kas isa või ema. Õigus hoiuvabastamisele on ka kasuvanematel ja vabaabielus isadel.

Nõukogude Liidus on see Läänes ammu normiks saanud laste ja vanemate kaitse mehhanism veel täiesti tundmata. Ei ole just lohutav teada saada teekonna pikkust, mis lahutab meid tõelisest sotsiaalhooldussüsteemist.